

16 Οκτωβρίου 2018

Τα προσωπεία του προσώπου - Κριτικές θεολογικές τοποθετήσεις στην οντολογία του προσώπου

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο Σύλλογος Θεολόγων «Μέθεξις» διοργάνωσε Θεολογική Ημερίδα με τίτλο: «Τα προσωπεία του προσώπου - Κριτικές θεολογικές τοποθετήσεις στην οντολογία του προσώπου», το Σάββατο 13 Οκτωβρίου στο Πολιτιστικό Κέντρο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών.

Χαιρετισμό απηύθυναν ο εκπρόσωπος του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου Β΄ Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ανδρούσης κ. Κωνστάντιος, ο Καθηγούμενος της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου Γέρων Εφραίμ, τον οποίο ανέγνωσε μέλος του Συλλόγου Θεολόγων ΜΕΘΕΞΙΣ, ο Υφυπουργός Εξωτερικών κ. Μάρκος Μπόλαρης και ο Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Οσίου Λουκά Βοιωτίας Αρχιμανδρίτης Σεραφείμ Παυλίδης. Ακολούθως ξεκίνησαν οι εργασίες της Α΄ Συνεδρίας, της οποίας προήδρευσε ο κ. Απόστολος Νικολαΐδης, Κοσμήτωρ της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ.

Πρώτο ομιλητής ήταν ο κ. Γεώργιος Σίσκος (Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Ποιμαντικής Θεολογίας του ΑΠΘ με θέμα «Σημαντικοί σταθμοί με ερμηνευτική την οντολογία της σχέσης στη δυτική Χριστιανοσύνη του 20ου αιώνα».

Στην εισήγηση του κ. Σίσκου επιχειρήθηκε η αναζήτηση των θεολογικών αιτίων, τα οποία γέννησαν το ερμηνευτικό παράδειγμα της οντολογίας της σχέσης. Στη συνέχεια, παρουσιάστηκαν οι νοηματικές εξελίξεις των όρων 'πρόσωπο' και 'σχέση' στη δυτική θεολογία του 20ου αιώνα καθώς και του τρόπου με τον οποίο η οντολογία της σχέσης προσλαμβάνεται από τη δυτική συστηματική θεολογία. Το πρόσωπο ως σχέση, το πρόσωπο ως ουσία σε σχέση, το πρόσωπο ως ελευθερία, το πρόσωπο ως διακεκριμένο κέντρο βουλευτικών ενεργειών αποτελούν ερμηνευτικά σχήματα, τα οποία αποκαλύπτουν μία συγκεκριμένη ανάγνωση της πατερικής γραμματείας, ελληνικής και λατινικής, η οποία έχει ως οδηγό τον Θωμά Ακινάτη. Ούτως ή άλλως στον 20ο αιώνα ο Θωμάς Ακινάτης μεθερμηνεύεται διά μοντέρνων φιλοσοφικών και επιστημονικών ορών. Οι δυτικοί συστηματικοί θεολόγοι σέ αναζήτηση της αναζωογόνησης του δόγματος της Αγίας Τριάδος προκρίνουν το παράδειγμα της οντολογίας της σχέσης. Για αυτούς, μοιάζει ο πειστικότερος δρόμος για μια θεολογική αποκατάσταση της Τριαδολογίας εντός της χριστιανικής ζωής, ό οποίος συναντά την ανθρώπινη ανάγκη για ένα ζωντανό Θεό κατά τα πρότυπα της Βίβλου. Για ένα Θεό, ο οποίος ενσωματώνει τους Χριστιανούς στα άδυτα της Τριαδικής ζωής.

Δεύτερος εισηγητής ήταν ο κ. Νικόλαος Ξιώνης, Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών με θέμα: «Θεολογική προσέγγιση του ορού πρόσωπο». Βασικός άξονας της εισήγησης του κ. Ξιώνη ήταν η ανάδειξη της αναφοράς του προσώπου στην υπόσταση και όχι στην ουσία. Δια της υποστάσεως

δηλώνεται ο τρόπος υπάρξεως της ουσίας, ενώ δια του προσώπου φανερώνεται η σχέση μεταξύ των υποστάσεων. Η οντολογική ερμηνεία του προσώπου και η άμεση αναφορά του στην ουσία οδηγεί στον αρειανισμό ή τον σαβελλιανισμό και εισάγει την αναγκαιότητα στη θεία φύση.

Τελευταίος εισηγητής της Α΄ Συνεδρίας ήταν ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Αγίου Βλασίου κ. κ. Ιερόθεος, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα: «Ο ων και η ουσία». Ο Σεβασμιώτατος αναφέρθηκε στον άγιος Γρηγόριο τον Παλαμά, ο οποίος αντέκρουσε τις απόψεις του Βαρλαάμ, ο οποίος ταύτιζε την ουσία με την ενέργεια και κατ' επέκταση έλεγε ότι ο Θεός επικοινωνεί με τον κόσμο με κτιστές ενέργειες, χρησιμοποιεί το χωρίο της Εξόδου «Εγώ ειμί ο Ων» και λέγει ότι δεν είναι ο ων από την ουσία, αλλά η ουσία από τον όντα.

Αυτό το χωρίο απετέλεσε το κέντρο της θεωρίας των περσοναλιστών, για να υποστηρίξουν ότι προηγείται το πρόσωπο της ουσίας, ότι ο Θεός Πατήρ γεννά τον Υιό και εκπέμπει το Άγιον Πνεύμα αχρόνως, ότι ο Πατήρ δεν υπόκειται σε καμμία αναγκαιότητα της ουσίας Του, γι' αυτό είναι ελεύθερος και ασκεί ελεύθερα αυτήν την ελευθερία Του προς τον Υιό και το Πνεύμα και αυτό αποτελείτο περιεχόμενο της αγάπης και της ελευθερίας. Επίσης, υποστηρίζουν ότι με αυτό εισαγάγεται ένας «υπαρξιακός περσοναλισμός».

Με την εισήγηση αυτή ο Σεβασμιώτατος κ. Ιερόθεος επιχείρησε μια ερμηνευτική ανάλυση του χωρίου του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, μέσα στα πλαίσια της όλης

διδασκαλίας του, σε αναφορά με την αντίκρουση των θεωριών του Βαρλαάμ, πράγμα που δείχνει την παρερμηνεία του παλαμικού αυτού χωρίου που γίνεται από τους συγχρόνους περσοναλιστές. Στην πατερική διδασκαλία δεν προηγείται ούτε η ουσία του όντος, ούτε το *ὢν* της ουσίας, «αυτός γὰρ ὁ *ὢν* ὅλον ἐν ἑαυτῷ συνέληφε το εἶναι».

Μετά τη συζήτηση επί των Εισηγήσεων και το διάλειμμα ακολούθησε η Β' Συνεδρία με προεδρεύοντα τον πρωτοπρεσβύτερο π. Δημήτριο Κουτσούρη, Επίκουρο Καθηγητή της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Αθηνών.

Πρώτος εισηγητής της Β΄ Συνεδρίας υπήρξε ο πρωτοπρεσβύτερος π. Νικόλαος Λουδοβίκος, Καθηγητής στην Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Θεσσαλονίκης με θέμα: «Πέρα από τον ορθόδοξο περσοναλισμό: Νέοι προβληματισμοί για τη θεολογική σημασία του Εαυτού». Ο π. Νικόλαος Λουδοβίκος αναφέρθηκε στον Ορθόδοξο θεολογικό περσοναλισμό, ο οποίος παρά το γεγονός ότι αναμφίβολα υπήρξε ένας αναγκαίος διάλογος με ορισμένα σημαντικά ρεύματα της Μεταπολεμικής Φιλοσοφίας, μετέφερε αναπόφευκτα και μερικά από τα κριτήρια αυτής της τελευταίας στην ίδια την ανάγνωση της νεο-ανακαλυφθείσας Πατερικής Θεολογίας, περιορίζοντας, σημαντικά μερικές φορές, τους ορίζοντες της. Η διεθνής θεολογική έρευνα που έχει έκτοτε μεσολαβήσει είναι δυνατόν να μάς επιτρέψει τη διάνοιξη νέων οριζόντων ερμηνευτικής και να εγκαινιάσει νέες απόπειρες συνάντησης με ιδιαίτερα σημαντικά σημερινά ανθρωπολογικά ερωτήματα. Στην εισήγηση αυτή ο εισηγητής επιχείρησε την ανάλυση μερικών όρων τους οποίους έχει εισαγάγει τα τελευταία χρόνια, σε μια απόπειρα να ξανατεθεί το ζήτημα μιας νεωτερικής, υπαρξιακής και διανοητικής, προσπέλασης της Ορθόδοξης Θεολογίας, η οποία, ενώ προσπαθεί να μείνει πιστή στο πνεύμα της τελευταίας, επανατοποθετεί τους ορούς μιας σύγχρονης πρόσληψης της.

Δεύτερος εισηγητή με θέμα εισηγήσεως: «Αυθεντικότητα και αλλοιώσεις του προσώπου στο κάτοπτρο του νηπτικού βίου» ήταν ο κ. Κωνσταντίνος Κορναράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο κ. Κορναράκης αναφέρθηκε στις διηγήσεις των «Αποφθεγμάτων Πατέρων» αλλά και στην εν γένει νηπτική γραμματεία, στις οποίες ο αναγνώστης εκπλήσσεται από τη δυναμική μεταμορφώσεως του προσώπου από «δόξης εις δόξαν», όπως αυτή παρουσιάζεται επί τη βάσει της βιωματικής πείρας των νηπτικών πατέρων. Ωστόσο, στα κείμενα αυτά, δεν διαζωγραφείται μόνο το αστραφτερό πρόσωπο του ασκητού των «θαλλερών πραγμάτων» αλλά συνάμα επισημαίνονται οι αλλοιώσεις που υφίσταται το πρόσωπο εξαιτίας του εμπαθούς βίου. Η παρακολούθηση και εξήγηση των μηχανισμών αλλοίωσης του προσώπου αποτελεί μοναδικής σημασίας προσφορά της νηπτικής γραμματείας στο εκκλησιαστικό σώμα.

Τελευταίος εισηγητής της Θεολογικής Ημερίδας ήταν ο κ.Γεώργιος Παναγόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Βελλάς με θέμα: «Νεώτερες και σύγχρονες θεωρήσεις του ανθρώπου ως 'προσώπου' στην ορθόδοξη θεολογία: Ιστορικοκριτική επισκόπηση - θεολογική αποτίμηση».

Στο πλαίσιο της εισήγησης του ο κ. Παναγόπουλος παρουσίασε συνοπτικά την περί προσώπου διδασκαλία μειζόνων θεολογικών προσωπικοτήτων της ορθόδοξης θεολογίας στην Ελλάδα και τον σλαβικό κόσμο από τον 19^ο αιώνα μέχρι και τις μέρες μας (Φλωρόφκι, Λόσκι, Ι. Πόποβιτς, Στανιλοάε, Γέρων Σωφρόνιος του Έσσεξ, Ναυπάκτου Ιερόθεος, Περγάμου Ιωάννης κ.ά.). Εν προκειμένω τον απασχόλησε, πρώτον, η εννοιολογική διασάφηση του σχετικού εννοιολογικού πλέγματος με βάση τη σχετική πατερική διδασκαλία και, δεύτερον, η ανάδειξη των κύριων σταθμών στη διαδικασία διαμόρφωσης της νεώτερης ορθόδοξης θεολογίας του «προσώπου» στο δυναμικό πεδίο συνάντησης, ή ακόμα και διασταύρωσης, της ορθόδοξης θεολογικής σκέψης με τα νεώτερα και σύγχρονα φιλοσοφικά ρεύματα. Το παρόν εγχείρημα αποβαίνει έτσι μία άσκηση «διάκρισης των πνευμάτων», δηλ υπόδειξης των ορίων διακινδύνευσης του θεολογικού λόγου στη συνάντηση του με τον «κόσμον τούτον».

Μετά το πέρας των εισηγήσεων της Β΄ Συνεδρίας ακολούθησε συζήτηση επί των ομιλιών και τέθηκαν ερωτήσεις στους εισηγητές, η ανάγνωση των πορισμάτων και τέλος η λήξη των εργασιών της Θεολογικής Ημερίδας.

